

Parashas Devarim: Process, Partiality and Ex Parte

1 סנהדרין

(דברים א, טז) שמוע בין אחיכם ושפטתם אמר רבי חנינא אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חבירו ואזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו קרי ביה נמי שמע בין אחיכם

With regard to the clause **“Hear the causes between your brethren, and judge,”** Rabbi Ḥanina says: This is a warning to a court that it may not hear the statement of one litigant before the other litigant comes, and it is a warning to a litigant that he may not explain his statement to the judge before the other litigant comes. Read into the phrase in the verse: **“Hear the causes between your brethren,”** that it is also concerning the litigant. Although he is not the judge, he is also required to assure that the case is conducted in the presence of both parties.

רב כהנא אמר מהכא (שמות כג, א) מלא תשא לא תשיא

Rav Kahana says the litigant’s responsibility may be derived from here: From **“you shall not bear [tissa] a false report”** (Exodus 23:1). Although conjugated in this manner the verb would seem to be addressed to the judges, commanding them not to lend credence to a false report, the term may also be read as: **You shall not deliver [tassi] a false report**, conjugated so that it addresses the litigants and the witnesses.¹

רש"י

שמוע בין אחיכם. כשיהיו שניהם יחד שמעו דבריהם ולא תשמעו דברי זה בלא זה שמסדר דברי שקר כדברי אמת לפי שאין מכחישן ומכיון שלב הדיין נוטה לו לזכות שוב אין לבו מהפך בזכות השני כל כך:

שמע. דבריהם בין אחיכם כשתהיו שניהם יחד משמע:

לא תשא. לא תקבל שמע שוא אזהרה לדיין וקרי ביה נמי לא תשיא אזהרה לבעל דין:²

2 בבלי כתובות

לקתה חייב לרפאותה: תנו רבנן אלמנה ניזונת מנכסי יתומין וצריכה רפואה הרי היא כמזונות רבן שמעון בן גמליאל אומר רפואה שיש לה קצבה נתרפאת מכתובתה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות ...

The mishna taught (51a) that if a woman **was struck** with illness, her husband is **obligated to heal her**, i.e., to pay for her medical expenses. **The Sages taught** in a *baraita*: In the case of **a widow who is sustained from the property of the orphans and who requires medical treatment**, her medical needs **are like her sustenance**, and the orphans must bear the costs. **Rabban Shimon ben Gamliel** disagrees and **says**: With regard to **treatment that has a fixed cost**, she is **healed from her marriage contract**, i.e., the amount is subtracted from her marriage contract. If it is a treatment **that does not have a fixed cost**, **it is considered like sustenance**. ...

קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהוה צריכה רפואה כל יומא אתו לקמיה דר' יוחנן אמר להו איזילו קוצו ליה מידי לרופא

The Gemara relates: **The relatives of Rabbi Yoḥanan had** to take care of the **wife of their father, who required treatment every day**, and therefore her medical expenses were high. **They came before**

1 סנהדרין ז:

2 רש"י שם.

Rabbi Yoḥanan to ask him what to do. **He said to them: Go and fix a lump sum with the doctor** for his services. The treatment would then be considered as having a fixed cost, which is deducted from the marriage contract.

אמר רבי יוחנן עשינו עצמינו כעורכי הדיינין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר (ישעיהו נח, ז) ומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני:

Later **Rabbi Yoḥanan said** in regret: **We have made ourselves like legal advisors**, who help people with their legal claims. The Gemara asks: **At the outset, what did he hold and ultimately, what did he hold?** The Gemara explains: **At the outset he held** that one should act in accordance with the verse **“and that you do not hide yourself from your own flesh”** (Isaiah 58:7), which indicates that one must help his relatives. **And ultimately he held that an important person is different.** If a man of stature offers assistance to his family in a manner that causes a loss to another individual, it appears as though he were unfairly favoring his relatives.³

רש"י

כעורכי הדיינין. אוהב אחד מבעלי דינין ומטעים זכויותו לדיין ועורך [הדין לפני] הדיינין לזכותו מיקרי עורכי הדיינין שעורך את הדיינין להפוך לבם לטובתו של זה:⁴

3 ירושלמי כתובות

תני רשב"ג כל מכה שיש לה קיצה מתרפ' מכתובתה ושאיין לה קיצה מתרפא' מן הנכסין כהדא חדא איתא אתת לגבי רבי יוחנן אמר לה קצץ הוא אביד אמרה ליה לא לא כן אמר רבי חגי בשם רבי יהושע בן לוי אל תעשה עצמך כעורכי הדיינין שלא לגלות ליחיד את דינו יודע היה בה שהיא כשירה:⁵

4 רלב"ג

צדיק הראשון בריבו (יבא) [ובא] רעהו וחקרו. ולזה ראוי לפזר בזה האופן בעת הצורך ובוה עוד תועלת לו בהכנסו לפניו קודם הכנס בעל ריבו כי מדרך האנשים להאמין בספור המנגד להם ראשונה ולזה יהיה אצל השופט האיש הראשון שיבא לפניו צדיק בדברי ריבו כי יאמין לדבריו וכאשר יבא רעהו להגיד לו הפך הדברים ההם לא יאמינהו כי אם אחר החקירה השלימה והנה לזאת הסבה מנעה התורה שלא ישמע הדיין דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חברו כי זה יהיה סבה אל שתהיה דעתו יותר קרובה אל מי שישמע דבריו בראשונה וכאילו העיר על זה גם כן החכם בזה הפסוק.⁶

5 רשב"ש

עמדתי על כל מה שהעסקת לנו ... שאסור לדיין לשמוע דברי בעל דין וכו' זו בדינו היא, ... ואנחנו לא עברנו על דברי רז"ל שכבר ידענו אזהרתם, ראינוה, חשבנוה, ועטרות לראשינו ענדנוה, ואינה ענין לזה. שהאזהרה אינה אלא לדיין, אבל אדוני אבי הרשב"ץ ז"ל וזולתו מהרבנים ז"ל אשר קדמוהו במקום הזה ובזולתו, כולם נדרשים לשואל להשיבו כפי שאלתו. והם אינם גוזרים שהדין כך הוא אבל אומרים אם הענין כך, הדין הוא כך. ודייני המקום יראו, אם השאלה אמת ידינו כפי התשובה, אי לא משכחי בה פירכא ...⁷

6 ריב"ש

ולו ידעתי שהוא בעל דבר לא הייתי משיב לו כי העונה על ריב ומשיב על דבר בטרם ישמע כל טענות שתי הכתות יחד אולת היא לו וכלימה יען צדיק הראשון בריבו ובא רעהו וחקרו ויהיה המשיב צריך לסתור תשובתו הראשונה ולעזה עליו

3 כתובות נב:

4 כתובות נב:

5 ירושלמי שם פרק ד הלכה י' דף ל.

6 משלי יח:ז עם פירוש הרלב"ג.

7 שו"ת רשב"ש ריש סימן ר"ל, הועתק מפה, הובא בקיצור בברכי יוסף שם אות ט' ובפתחי תשובה שם ס"ק י"א.

מדינה. ועוד כי מתוך תשובת המשיב ילמוד הבעל דבר לטעון טענות שיהיו בעזרו⁸ ונמצא המשיב נעשה כעורכי הדיינין⁹

7 דמ"א

אף כי נאמר שמוע בין אחיכם ואסור לדיין לשמוע טענת אחד קודם שישמע טענת חברו והרי הוא בכלל לא תשא, מכל מקום שאני כאן כי אין זה תלוי בטענה שבין איש לחברו רק בדיני נחלות אשר ממשמים ובאים ואין חילוק בזה בענין טענה עד שצריך הדיין לשומען¹⁰

8 שלחן ערוך נושאי כלים

שלחן ערוך: אסור לדיין לשמוע דברי בעל דין האחד שלא בפני בעל דין חברו:¹¹

ש"ך: אבל אם שמע מותר ... אכן אם כבר נשאל מדיין וכתב לו פסק ודעתו עליו אין רשאי לפסוק דחשיב כנוגע .. וכן כתב ר' לוי ן' חביב באגרת הסמיכה אשר לו:¹²

רמ"א: ודווקא שידוע הדיין שיהיה דיין בדבר אבל אם שמע טענת האחד ואחר כך נתרצה השני לדון לפניו מותר היה להיות דיין בדבר

אורים ותומים: היינו כשמודיע להשני כבר הייתי שומע טענת חברך ומכל מקום נתרצה לדון לפניו. אבל אם אין מודיע יכול חברו לחזור ולומר אדעתא דהכי לא נתרצתי לדון לפניו ... ובזמן הזה בעו"ה מקילין בזה ובפרט בזה בורר לו אחד, והדין ודאי שייך אף בזבל"א, דמאי שנא, וכן כתב בתשובת הראנ"ח הביאו כנסת הגדולה ע"ש דאף בזבל"א אסור לשמוע¹³

ואם שמע טענת בעל דין אחד וכתב עליו פסק ודעתו, דעת רוב מחברים בתשובותיהם דפסול לדון באותו דין דנוגע לסתור דברי עצמו. וצריך לומר דהיינו אף על פי שנתרצה חברו לדון לפניו מכל מקום הוי כפסול גמור וצריך קנין דאם לא כן אפילו בשמיעה לבד יכול בעל דין לומר איני דן לפניך כמ"ש בשם מהרי"ל וסמ"ע.

שער משפט: אסור לדיין לשמוע. ונראה דהוא הדין דזבל"א וזבל"א גם כן אסור לשמוע וכן כתב הכנסת הגדולה בשם הראנ"ח ופשוט:¹⁴

רמ"א: ולא יכתוב שום חכם פסק לאחד מבעלי הדיינין בדרך אם כן או שיכתוב לו דעתו בלא פסק כל זמן שלא שמע דברי שניהם שמא מתוך דבריו ילמדו לשקר גם משום שאחר כך יטעון השני בדרך אחר ויצטרך לכתוב לו להיפך ואיכא זילותא לחכם:¹⁵

9 רב יצחק מפוזנא

תשובה. על דבר ששאל מכת"ר מה שמורגל בפומי' דאינשי, כשהצדדים לוקחים בזבל"א, אזי כל צד מציע טענותיו בפני הבורר שלו, ואין חוששין למה שהזהירו חז"ל [שבועות לא.]. מדבר שקר תרחק, שמוע בין אחיכם כתיב, ולא תשא שמע וגו', [סנהדרין ז:]: וכתב כת"ר שמצא בתשובת ראנ"ח סימן ד' שכתב דהוי איסורא דאורייתא אף כשדנין בזבל"א.

[ועיין שם שהאריך לפלפל בזה, והעלה:]: אך נלפע"ד הא דמרגלא בפומי' דאינשי שנהגו לעשות כן, ומכל מקום קבלו לדון בזבל"א כזה, והוי כמו קבל ג' רועי בקר, כמו דאמרינן בסנהדרין במתניתין בפרק זה בורר דף כד. נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמן עלי ג' רועי בקר, ובטור חושן משפט סימן כ"ב דמהני, ובכהאי גוונא אף שיפסלו לדון, מכל מקום קיבלו את אותם הפסולים מחמת זה לדון ביניהם ...

מכל מקום נלפע"ד דאין זה דרך טובים ושומר נפשו ירחק מהם, מכל מקום אין בידינו למחות בידם הואיל דיש להם לפענ"ד על מה שיסמכו כנ"ל. וגם על זה סמכו ומורים היתר לעצמם מה שהברור לוקח מן הצד שלו או פוסק לו קודם המשפט שכל

8 עיין שו"ת הרשב"א חלק ג' סוף סימן צ"ח: "ואיני רוצה לכתוב כאן במה יתחייב ובמה יפטר שמא מתוך מה שאכתוב ילמדו לשקר", הובא בבית יוסף שם.

9 שו"ת ריב"ש ריש סימן קע"ט, הובא בדרכי משה שם.

10 שו"ת הרמ"א סימן קי"ב, הובא בפתחי תשובה סימן י"ז ס"ק י"א.

11 שלחן ערוך חו"מ יז:ה.

12 ש"ך שם ס"ק ט'.

13 אורים שם ס"ק י"ד.

14 שער משפט שם ס"ק ב'.

15 הגהת הרמ"א שם.

10 ערוך השולחן

מה שכתבנו שכל דיין מהפך בזכות מי שבררו אין הכוונה שיהפך בזכותו בשקר או בערמה ותחבולה חס ושלום אלא הכוונה שיהפך בזכותו מה שאפשר על פי הדין באמת וצדק:

אף על פי שהבוררים יש להם כל דיני דיינים ואם כן אסור לכל בעל דין להציע טענותיו לפני בורר שלו בלא בעל דין חבירו מכל מקום כבר נהגו שכל אחד מציע טענותיו לפני הבורר שלו וכיון ששני הצדדים עושים כן והמנהג כן הוא הוה כאלו קבלו עליהם שני הצדדים על אופן זה ואין בזה איסור¹⁷

אך הבורר צריך ליהזר שבעל דינו שבררו והבטיח לו שכר טרחתו יתננה לו בין אם יזכה בדין בין שלא יזכה דאם לא כן אסור לו לישב בדין דהוה נוגע בדבר ולבו יטנו אף בשקר כדי שיקח מהצד שלו מה שהבטיחו:¹⁸

16 שו"ת רבי יצחק מפוזנא (חו"מ) סימן ע"ז.

17 בספר הלכה פסוקה (הערה 68) כתבו על דברי הערוך השולחן: "והוא חידוש גדול שעל פי קבלת בעלי הדין נפקע איסור זה של שמיעת טענות בעל דין שלא בפני חבירו שהוא משום לא תלך רכיל בעמיך...". עוד כתבו (בסימן י"ז סוף הערה 86): "[תמוה] הדבר שתועיל הסכמת בעלי הדין לבטל איסור תורה".

18 [ערוך השולחן שם סימן י"ג סעיפים ג'-ד'](#).